

СЛАВКО МИЈУШКОВИЋ

ВЕНТИЛАЦИЈА ЉУБИШИНЕ ЗАОСТАВШТИНЕ КОД КОТОРСКОГ СУДА

Званично обавијештен из Беча 14. децембра 1878. године о Љубишиној смрти, која је услједила 23. новембра у једном од бечких хотела, у коме је обичавао одсједати приликом својих честих боравака у Бечу, Срески суд у Котору је тек 22. јануара 1879. наредио печатење његове заоставштине у његовом стану у Доброти, на један километар од Котора,¹ камо се Љубиша настанио по дефинитивном напуштању Далматинског сабора (30. јануара 1877), који је, иначе, неколико дана касније (5. фебруара) био распуштен, и није се више састајао за Љубишина живота.²

У акту о печатењу констатује се да је Стефан витез Љубиша, ћесаро-краљевски јавни биљежник, преминуо без опорукe; да је са удовицом Софијом оставио пород: сина Митра од 25 година и малољетне кћерке Еуфимију од 19 и Амалију (Љубезну) од 16 година; да је, сем намјештаја, остало „мало покретнина у вриједности од 20 фиорина“; да се „прилаже (уз акт о печатењу) његов печат јавног биљежника, али не и архива биљежничке канцеларије будући да се он, према тврђењу породице, никада није бавио својом професијом јавног биљежника“³; да се (како

¹ Историјски архив у Котору (ИАК) — Фонд Срески суд, IV, бр. 271/1878.

² Dr Đuro Kerbler, *Stefan Mitrov Ljubiša i njegova okolina*, Rad JAZU, knj. 229, str. 176.

³ Да Љубиша никада није обављао службу јавног биљежника и сам тврди у својој *Аутобиографији*, коју је написао неколико мјесеци пред смрт и објавио „преполовне сриједи“ 1878. године. Он ту, наиме, каже: „Пожњих дана мјесеца априла г. 1870, дакле пошто је положио (Љ. говори за себе у трећем лицу — Сл. М.) свој мандат заступничтва на Рајхсрату и прије нег је био поново изабран, Љубиша је потражио од цара да га лиши дужности (полагања) државно-правног испита, како би могао натијецати се на биљежничко мјесто у Котору, што му је било и дозвољено, премда није до данас то мјесто јошт заузео“. (Стјепан Митров Љубиша, *Целокупна дела*, књига друга, за штампу приредио Велимир Живојиновић, Београд / с. а. /, 316).

предлаже службеник задужен за печатење) старатељство над двјема малољетним кћеркама може повјерити мајци као старатељки и њеном сину Митру као сустаратељу.⁴

Пошто је примио горњи акт, Срески суд је делегирао једног свог службеника и заклетог вјештака ради састављања детаљног пописа Љубишине заоставштине. Ови су на лицу мјеста, тј. у Љубишином стану, 13. фебруара 1879. сачинили слиједећи инвентар:

А) АКТИВА

I) готов новац

1000 (хиљада) форината кауције у Бечу преминулог јавног биљежника

II) у државним обвезницама — ништа

III) друга потраживања — ништа

IV) драгоцености:

једно сребрно кандило са одговарајућом у сребру окованом иконом и три друге обичне слике — све у вриједности од 20 (двадесет) форината.

V) одијела и веш — ништа

VI) намјештај:

један ормар вриједности 12 форината, два стола вриједности 8 форината, два кревета вриједности 12 форината и 4 обичне столице вриједности 3 форинта.

VII) књиге — ништа

VIII) некретнине — ништа.

Б) ПАСИВА

на име мираза удовици Софији Љубиша — 6800 форината.

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

готов новац — форината 1000 (депонована кауција)

драгоцености „ 20

намјештај „ 35

Актива укупно: 1055 форината

Одбивши пасиву: 6800

Укупно пасива: 5745 форината

И словима пасива: пет хиљада седам сто четрдесет и пет форината.⁵

⁴ ИАК — IV, бр. 271/1878.

⁵ Исто.

Кад се уз тако биједну Љубишину заоставшину дода и то да се у часу смрти није код њега нашла ни пребијена пара, тако да је вјероватно и боравио у хотелу на рачун путних трошкова које је као посланик у Царевинском вијећу тек требало да добије, а уз то кад знамо да је он, да би могао послати сина Митра на студије, продао своју од оца наслијеђену кућу у Будви,⁶ морамо закључити не само да је умро као пуки сиромах већ да је, ако не увијек, а оно дуго времена пред смрт веома тешко и биједно живио.

У каквом је биједном стању остала његова породица, поред осталог, рјечито доказује и чињеница да је његова удовица, плашећи се да вјеровници њеног мужа не остваре бар дјелимично своја потраживања из депоноване кауције јавног биљежника, истакла 21. јануара 1879. своја потраживања на име миразног износа од 6800 форината, које је њен муж потрошио на издржавање своје породице. Она је у својој представи адресираној Суду нарочито нагласила захтјев да јој се призна приоритет над свим могућим вјеровницима њеног мужа с обзиром на сакросанктно право жене на властити мираз.⁷

Међу оставинским списима нијесмо пронашли одлуку Суда на захтјев Љубишине удовице, али се може претпоставити да је она ипак за себе и своју дјецу спасила, односно подигла, 1000 депонованих форината.

Оставинска расправа била је закључена 10. септембра 1879. године одлуком Суда према којој је Љубишиној удовици признато право „плодоживања“, а његовој дјечи право наслеђа, свакоме по једна трећина.⁸

Оставши без ништа, Љубишина породица је наставила да живи у највећој биједи. Исту судбину ће доживјети и породица његовог сина, свршеног правника, чија се жена послје његове смрти (1900. год.) морала запослити у једној трафици у Бечу да би прехранила дјецу.

Политичка активност и високе функције, које је дуго вршио (председник Далматинског сабора, председник Земаљског одбора, посланик у Царевинском вијећу), нијесу Љубиши омогућавале економски безбрижан живот, већ су, напротив, допринијеле његовом биједном материјалном стању и присиљавале га на отуђивање очевине, трошење жениног мираза, продају библиотеке и намјештаја, као и на не мала задуживања. Али, и поред свега тога, његови политички непријатељи нијесу се уздржавали од веома тешких и бројних клевета, од којих су најтеже оне које су Љубиши хтјеле да прикажу као слугу и плаћеника Беча. Ђ. Керблер, који наводи многе такве нападе из савремене штампе, на једном мјесту каже: „Једва бих могао исцрпсти све

⁶ Dr Đuro Kerbler, nav. djelo, 147.

⁷ ИАК — IV, бр. 271/1878.

⁸ Исто.

нападаје на Љубишу“.⁹ Ми ћемо овдје навести само нешто мало од онога што доноси Керблер да бисмо истакли колико је све то нетачно и у нескладу са хладним и реалним архивским документима које смо користили у овом кратком саопштењу:

„У Царевинском вијећу Бокелски демон (Љубиша) лисичи, пузе, глади, лаже, маже; пазари за новце име и част бокелску; народним повјерењем очито се игра по уредим владиним и невладиним, само да новце трпа са свих страна, и тако безобразно да се свијет зачуђен стао питати уз исте царске доглавнике: је ли то, дакле, бокелско витештво? И поругом сви ти народни душмани и пријатељи кажу и данданас патакун кад хоће да назначе какво ли начело равна човјеком који хоће да представља у свијету јуначке Бокеле. Бока, напокон, ваља да бира правог Бокела те да се једном за увијек отресе потепуха и проданаца“.¹⁰

„... Народна странка и у овим изборима (1876.) је сјајно побједила јер је постигла три четвртине свих мандата; тек неко десет заступника нијесу њезини чланови, међу њима, нажалост, Љубиша и Фрари, заступници осрамоћене Боке. О Љубиши не би требало ни говорити напосе тко је и какова мишљења јер се зна да ће бити свачији у кога буде жутих дуката, па га зато Народна странка и по стотину пута дарива и Латинима и Нијемцима и Мађарима...“¹¹

⁹ Dr Đuro Kerbler, nav. djelo, 163.

¹⁰ Исто, 167.

¹¹ Исто, 169.